

Tema	Sözün İnceliği		
Konu	Şiir - 1 (Sanat - Edebiyat)		
Öğrencinin Adı Soyadı:	Sınıf:	No:	

ANAHTAR
KAVRAMLARSöz varlığı
GerçeklikEdebî dil
KurmacaGünlük dil
Hayal gücüSembol
Yaratıcılıkİmge
Sürükleyicilik

Çağırışım

ÖN BİLGİLER

EDEBİYAT NEDİR?

- Edebiyat; duygu, düşünce ve hayallerin söz ya da yazı ile etkileyici biçimde manzum (şiir) veya mensur (düz yazı) olarak ifade edilme sanatıdır. Edebiyat bir sanat dalı olduğu gibi aynı zamanda bir bilim dalıdır.
- Edebiyat; malzemesi dil, konusu insan olan tarih, sosyoloji, psikoloji gibi bilim dallarıyla da ilişki içerisindedir.
- Bir duygu veya düşüncenin ya da yaşanan, görülen, duyulan bir olayın estetik ölçüler içinde anlatıldığı eserlere, “edebî eser” denir.
- Malzemesi dil olan bir eserin edebî eser sayılabilmesi için sanat amacı güdülerek meydana getirilmesi; duygu, düşünce, inanç, ülkü, heyecan, zevk gibi istek ve amaçları güzel, etkili bir şekilde anlatması ve kalıcı olması gerekir

GÜZEL SANATLAR VE EDEBİYATIN GÜZEL SANATLAR İÇİNDEKİ YERİ

- Güzel sanatlar; insanda hayranlık, estetik heyecan uyandıran; ince bir duygudan, üstün bir sezgiden doğan edebiyat, müzik, resim, heykel, mimarlık, tiyatro ve sinema gibi sanatlardır.
- Edebiyatın malzemesi dildir. Dil sözcüklerden, sözcükler de seslerden oluştuğu için edebiyat işitsel (fonetik) sanatlar içinde değerlendirilir.

GÜZEL SANATLAR TABLOSU

İşitsel (Fonetik) Sanatlar	Görsel (Plastik) Sanatlar	Dramatik (Ritmik) Sanatlar
Edebiyat	Resim	Tiyatro
Müzik	Heykel	Sinema
	Mimari	Dans
	Hat	Bale
	Tezhip	Opera
	Minyatür	

METİNLERİN SINIFLANDIRILMASI

Metin; bir düşüncüyü, duyguyu ya da olayı belli bir biçimle, anlatımla aktaran ve noktalama işaretleriyle oluşturulan cümleler topluluğudur. Metinler üslup özellikleri, gerçeklikle ilişkisi ve kullanılış amaçlarına göre aşağıda verilen tabloda ki gibi sınıflandırılır.

Sanatsal Metinler

Coşku ve Heyecanı
Dile Getiren Metinler (Şiir)

Olay Çevresinde Oluşan Metinler

Anlatmaya Bağlı Metinler
(Masal, Fabl, Destan, Halk Hikâyesi,
Mesnevi, Manzum Hikâye, Hikâye, Roman)Göstermeye Bağlı Metinler (Tiyatro)
Modern Tiyatro (Trajedi, Komedi, Dram)
Geleneksel Türk Tiyatrosu
(Orta Oyunu, Karagöz, Meddah, Seyirlik Köy Oyunları)

Öğretici Metinler

Tarihî Metinler-Felsefî Metinler-Bilimsel Metinler

Gazete Çevresinde Gelişen Metinler
(Makale, Deneme, Sohbet, Fıkra, Eleştiri, Mülakat,
Röportaj, Haber Yazıları)Kişisel Hayatı Konu Alan Metinler
(Anı, Günlük, Gezi, Biyografi, Otobiyografi, Mektup)

ETKİNLİK - 1

Aşağıdaki soruları verilen bilgilere göre cevaplayınız.

ŞİİR SANATI

Musiki, her şeyden önce musiki;
Onun için tekli mısradan şaşma.
Kıvrak olur, erir havada sanki;
Ağır aksak söyleyişe yanaşma.

Kelime seçerken de meydan senin;
Bile bile bir nebze aldanmalı.
Dumanlısı güzeldir türkülerin;
Öyle hem seçik olsun, hem kapalı.

Güzel gözler tül ardında görünsün
Gün ışığı titremeli şiirinde
Ak yıldızlar maviliğe bürünsün
Ilgıt ılgıt sonbahar göklerinde.

Ara rengin peşindeyiz çünkü biz;
Rengın değil, ara rengin sadece.
Ancak öyle sarmaş dolaş ederiz.
Kavalı boruyla rüyayı düşle.

Nükte belâsından kurtulmaya bak;
Acı zekâ, sulu gülüş neyine?
İşe karıştı mı bu cins sarmısak
Maviliğin yaş dolar gözlerine.

Tut belâgati boğazından, sustur
El değmişken bir zahmete daha gir.
Kafiyenin ağzına da bir gem vur
Bırakırsan neler yapmaz kim bilir?

Nedir bu kafiye den çektiğimiz!
Hangi sağır çocuk ya deli zenci
Sarmış başımıza bu meymenetsiz,
Bu kof sesler çıkaran kalp inci yi?

Hep musiki, biraz daha musiki;
Havalanan bir şey olmalı mısra
Deli bir gönülden kalkıp gitmeli
Başka göklere, başka sevdalara.

Dağılıp tuzu sabah rüzgârına
Mısraların alsın başını gitsin
Kekik, nane kokaraktan, dört yana...
Üst tarafı edebiyat bu işin.

Paul Verlaine

SANAT

Yalnız senin gezdiğin bahçede açmaz çiçek,
Bizim diyarımız da binbir baharı saklar!
Kolumuzdan tutarak sen istersen bizi çek
İncinir düz caddede dağda gezen ayaklar

Sen kubbesinde ince bir mozaik arar da
Gezersin kırk asırlık mabedin içini
Bizi sarsar bir sülüs yazı görsek duvarda,
Bize heyecan verir bir parça yeşil çini

Sen raksına dalarken için titrer derinden
Çiçekli bir sahnede bir beyaz kelebeğin
Bizim de kalbimizi kımıldatır derinden
Toprağa diz vuruşu dağ gibi bir zeybeğin

Fırtınayı andıran orkestra sesleri
Bir ürperiş getirir senin sinirlerine,
İstirap çekenlerin acıklı nefesleri
Bizde geçer en yanık bir musiki yerine

Sen anlayan bir gözle süzersin uzun uzun
Yabancı bir şehirde bir kadın heykelini,
Biz duyarız en büyük zevkini ruhumuzun
Görünce bir köylünün kıvrılmayan belini...

Başka sanat bilmeyiz karşımızda dururken
Yazılmamış bir destan gibi Anadolu'muz
Arkadaş, biz bu yolda türküler tuttururken
Sana uğurlar olsun... ayrılıyor yolumuz

Faruk Nafiz ÇAMLİBEL

Yandaki şiirlerden hareketle,

a. Şiir tanımı yapınız.

b. Sanatı, toplum-medeniyet-kül-
tür bağlamında değerlendiriniz.

c. Şiir-sanat ilişkisi hakkında çıkarımlarda bulununuz.

Şiir - 1 (Sanat - Edebiyat)

ETKİNLİK - 2

Aşağıdaki soruları verilen bilgilere göre cevaplayınız.

YAĞMUR

Küçük, muttarid, muhteriz darbeler
Kafeslerde, camlarda pür ihtizaz
Olur dembedem nevha-ger, nagme-saz
Kafeslerde, camlarda pür ihtizaz
Küçük, muttarid, muhteriz darbeler...

Sokaklarda seylabeler ağlaşıp
Ufuk yaklaşır, yaklaşır, yaklaşır;

Bulutlar karardıkça zerrata bir
Ağır, muhtazır dalgalanmak gelir;

Bürür bir soğuk, gölge etrafı hep,
Numayan olur gündüzün nısf-ı şeb.

...

(Günümüz Türkçesiyle)

Küçük, tekdüze, ürkek vuruşlar
Kafeslerde, camlarda titreşerek
Durmadan türkü söyler, ağıt yakar
Kafeslerde, camlarda titreşerek
Küçük, tekdüze, ürkek vuruşlar

Sokaklarda seller ağlaşıp
Ufuk yaklaşır, yaklaşır, yaklaşır;

Bulutlar karardıkça zerrelere bir
Ağır, olgun dalgalanma gelir;

Bir soğuk gölge çevreyi bürür,
Gündüzden gece yarısı görünür.

...

Tevfik FİKRET

YAĞMUR NASIL OLUŞUR?

Bulutlardan yeryüzüne su formunda dökülen yağmurlar; hava kütlelerinin içinde yer alan su buharı ya da bir diğer ifadeyle nemin su taneciklerine dönüşmesi neticesinde meydana gelmektedir. Kısaca özetleyecek olursak hava kütlelerinin içinde yer alan nem, %100'ü geçtiği anda bu su buharı, su taneleri hâlini almaktadır. Bu su damlacıkları da rüzgâr aracılığıyla gökyüzünde savrulurlar ve bir araya gelerek su yüklü bulutları meydana getirirler. Su tanecikleri ile yüklü olan bu bulutların soğuk bir başka hava kütlesi ile karşılaşması ise yağmuru meydana getirmektedir. Bu karşılaşma neticesinde su tanecikleri yoğunlaşırlar ve boyutları en az 0,5 milimetre olan su damlacıklarını oluştururlar. Atmosferin sıcaklığının belirli bir seviyenin üzerinde olması hâlinde ise yağmur damlacıkları yeryüzüne dökülürler.

a. Yukarıdaki metinlerden hareketle şiir dili-bilim dili karşılaştırması yapınız. Ulaştığınız sonuçları aşağıya yazınız.

ETKİNLİK - 3

Aşağıdaki görselden ve açıklamalardan hareketle soruları cevaplayınız.

Edebiyatta öznellik, güzellik, yaratıcılık, hayal, kurmaca, duygu, özgünlük; bilimde ise nesnellik, kanıtlanabilirlik, nedensellik, sınıflandırma, mantık, deney gibi ilke ve yöntemler ön plandadır. Bilim insanı, evrendeki yasaları bulmak için çabalarken edebiyat yazarı, özgün ve etkileyici eserler üreterek hissettirmeyi amaçlar.

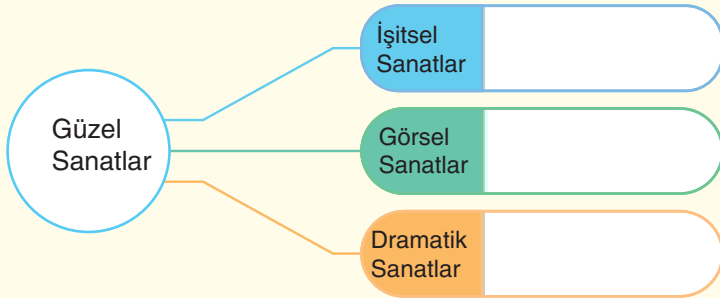
- a. Edebiyat ile bilimin amaçları ve yöntemleri arasındaki farkları dikkate alarak ve görselden hareketle “Çanakkale Savaşı” konulu iki ayrı metin yazınız.

I. Metin

II. Metin

- b. “Heykel, Edebiyat, Tiyatro, Bale, Kabartma, Dans, Mimari, Müzik, Hat, Opera, Tezhip, Sinema, Minyatür”

Karışık hâlde verilen güzel sanat dallarını aşağıdaki numaralı kutucuklara uygun şekilde yerleştiriniz.

- c. Güzel sanatlardan herhangi biri ile uğraşan birinin hayatına güzel sanatların ne gibi yansımalarının, katkılarının olabileceğiyle ilgili aşağıda sıralanan maddelere iki tane de siz ekleyiniz.

- Olaylara daha farklı açılardan bakma yetisi gelişir.
- Duygusal yaklaşımları ve becerilerindeki hassasiyet daha gelişmiş olur.

-
-

Şiir - 1 (Sanat - Edebiyat)

1. Edebiyat, diğer sanatlara oranla gücünü ve zenginliğini kullandığı malzemenin “söz” olmasına borçludur. Aynı zamanda günlük hayatın anlaşma vasıtası olan dil, insanlık tarihi boyunca diğer güzel sanatların kullandığı malzemelerle mukayese edilemeyecek seviyede büyük bir gelişme göstermiştir. Bütün kelimelerin, terimlerin, tabirlerin, argo söyleyişlerin veya özel meslek dillerinin katkısıyla sözlük çerçevesindeki zenginleşmenin dışında mecazlarla ve sanatkarların şahsi tasarruflarıyla âdeta sınırsız bir büyüme gösteren dil bu gelişmesini hâlâ devam ettirmektedir.

Bu parçada altı çizili sözle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sanatkarların işledikleri konu aynı olsa da üslupları farklı olabilir.
B) Çoğu sanatçı ortak payda olan dilde birleşir.
C) Edebî eserler geleceğe iz bırakmayı hedefler.
D) Sözcükler, sanatkarın kendi işçilikleriyle anlam yönünden zenginleşir.
E) Edebî eserlerin anlaşılmasında sözlüğe ihtiyaç duyulması edebî yetersizliktir.

2. Her ne kadar genelgeçer bir tanım kullanılsa da edebiyat, tek bir tanımla ifade edilemez. İçinde estetik kaygı güden, güzeli amaçlayan her türlü ölçülü ve düzenli anlatımı edebiyata dâhil edebiliriz.

Bu parçaya göre aşağıdakilerin hangisi edebiyatın tanımında kullanılabilecek bir ifade olamaz?

- A) Edebiyat, sözü süsleme sanatıdır.
B) Edebiyat, yaşamı renklendirme biçimidir.
C) Edebiyat, ifadeyi etkin söyleme tekniğidir.
D) Edebiyat, duyguları kelimelere dizme işidir.
E) Edebiyat, bilimsel gelişmelerin yazılı hâlidir.

3. Edebiyatla bilim arasında çeşitli düzeylerde ilişki söz konusudur. Bu ilişkinin temel nedenleri edebiyatın insana ait hiçbir şeye kayıtsız kalmaması ve dilin hem edebiyatın hem de bilimin ortak ögesi olmasıdır. Edebî bir metinde yazar, temel konusu olan insanı anlatırken psikoloji, sosyoloji, tarih, coğrafya gibi sosyal bilimlerden yararlandığı gibi deneysel bilimlerden de yararlanabilir.

Bu parçadan hareketle aşağıdakilerin hangisi söylenemez?

- A) Bilim insanı çok yönlü ele alırken edebiyat insanı tek yönden ele alır.
B) Edebiyatın ve bilimlerin ortak konusu insan olduğu için edebiyat ve bilim ortak paydada buluşabilir.
C) Edebiyat yeri geldiğinde pozitif bilimlerden de yararlanır.
D) Edebiyat aynı anda birden çok bilim dalıyla ilişki içinde olabilir.
E) Edebiyat her bilimle farklı düzeylerde ilişki içindedir.

4. Edebiyat öğretmeni Tufan öğrencilerden edebiyatla ilgili birer cümle söylemesini istemiş ve şu dönütleri almıştır.

Ceren: Edebiyat, ruhun sözle terbiyesidir.

Mustafa: Edebiyat, insanın yaşadığı her yerdedir.

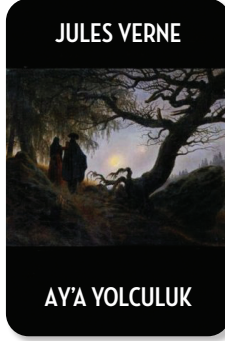
Simay: Edebiyat, duygunun en güzel ifadesidir.

Taner: Edebiyat, hayattan tat alma sanatıdır.

Buna göre, öğrencilerin edebiyatla ilgili söylediklerinden yola çıkılarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Edebiyat söz üzerine kurulu bir sanattır.
B) Edebiyatın temel kaynaklarından biri insandır.
C) Edebiyat, yaşananları aynen aktaran bir sanattır.
D) Edebiyat, ifadenin estetik yanına önem verir.
E) Edebiyat, insan yaşamını güzelleştirir.

5. *Ay'a Yolculuk* ya da özgün adıyla *De la Terre à la Lune*, Jules Verne'in 1865 yılında yazmış olduğu, türünün ilk örneklerinden olan, bir bilim kurgu romandır. Jules Verne'in Ay'a seyahate dair yaptığı hesap ve tahminlerinin, onun zamanındaki tüm bilgi eksikliklerine rağmen, gerçeğe yakın bir anlatımı vardır.

Jules Verne'in (Jul Vern) insanoğlunun Ay'a henüz gitmediği bir dönemde *Ay'a Yolculuk* adlı romanı yazması edebiyatın daha çok hangi özelliğini ortaya çıkarır?

- A) Toplumsal bir yanının olduğunu
- B) Yaşanmışlıklara ışık tuttuğunu
- C) Bilime ışık tuttuğunu
- D) Millî kimlikleri yansıttığını
- E) Evrensel bir yanının olduğunu

6. Edebî eserlerde yazarın okura vermek istediği mesaja ileti denir. İleti açık ve kapalı olarak ikiye ayrılır:

Açık ileti, sözcüklerin farkı anlamlar (imgeler) yüklenmeden ifade ile buluşmasıdır.

Kapalı ileti, sözcüklerin farkı anlamlar (imgeler) yüklenecek ifade ile buluşmasıdır.

Aşağıdaki iletilerden hangisi kapalı ileti değildir?

- A) Gönül yangın yeri; gel ey vefasız sevgili gel, bu yangının senden başka yok çaresi.
- B) Şiir yüklü gözlerle sevmelisin hayatı, hayatın ahengi olmalı her cümle.
- C) Bir fincan kahvede kırılır mı gururun kemikleri yoksa kırk yıl mı sürer hatır meselesi?
- D) Karanlık çılgılığı nasıl duymaz benim gibi yüreğinde yangın olanlar?
- E) Günümüz edebiyatçıları roman ve hikâyelerinde toplumsal yaşamı eserlerinin merkezine koymaktadır.

7. "Hiçbir bilimsel konu yoktur ki edebiyatın bir düzeyinde işlenmemiş olsun."

Bu cümleden hareketle "edebiyat ve bilim ilişkisi" için aşağıdakilerden hangisi kesinlikle söylenebilir?

- A) Edebiyat, bilimdeki her konuyu ele alabilir.
- B) Edebiyat araştırma teknikleri, bilim ile aynıdır.
- C) Bilimsel düşüncelerin temeli edebiyattır.
- D) Bilimsel gelişmeler edebiyattan her zaman öncedir.
- E) Edebî eserler bilimsel çalışmaların ön koşuludur.

8. I. Kendisini ifade etme tarzı
II. Kullandığı malzeme
III. Güzeli gaye edinme
IV. Özgünlüğü benimseme

Edebiyat diğer güzel sanatlardan yukarıda verilen kriterlerden hangilerine bağlı olarak ayrılmaktadır?

- A) I ve II
- B) II ve III
- C) I ve III
- D) I ve IV
- E) II ve IV

9. Edebî eser, herhangi bir aracıya gerek olmaksızın orijinal yapısıyla her seviyeden okuyucuya doğrudan doğruya ulaşabilen tek sanattır. Bunu da kullandığı malzemenin söz olmasına borçludur. Diğer sanat alanlarında eserler hemen daima tektir ve onu seyretmek-dinlemek için o tek nüsha ile karşı karşıya gelmekten başka yol yoktur.

Bu parçadaki altı çizili sözde edebiyatla ilgili vurgulanmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Edebiyat eğitiminin diğer sanat eğitimlerine göre daha kolay olduğu
- B) Edebiyat eserlerinin ürünü olan kitapların çoğaltılabilmesinin esere ulaşmayı kolaylaştırdığı
- C) İnsanların resim ve heykellere edebî eserler kadar ilgi göstermediği
- D) Edebiyat yapmak için çok pahalı malzemelere ihtiyaç duyulmadığı
- E) Bütün sanat dallarının edebiyatın temel ilkelerine dayandığı

Şiir - 1 (Sanat - Edebiyat)

10. *Dokuzuncu Hâriciye Koğuşu* romanının kahramanı olan 15 yaşındaki genç, dizindeki kemik veremi hastalığı nedeniyle iki kere ameliyat geçirmiş fakat iyileşememiştir. Doktoru, ona tekrar ameliyat olmasını tavsiye eder ancak ameliyatın riski büyüktür, bacağını kaybetme tehlikesi vardır.

Sadece bu parçada anlatılanlar ve görsel göz önünde bulundurulduğunda edebiyat ile aşağıdaki hangi bilim arasında bir ilişki olduğu söylenebilir?

- A) Tıp B) Fizik C) Kimya
D) Psikoloji E) Sosyoloji

11. Edebî metinler oluşturulurken gerçeklerin değiştirilip dönüştürüldüğü unutulmamalıdır. Bazı edebî akımlar ve edebî dönemlerin bazı temsilcileri, topluma yön vermeyi, sosyal fayda sağlamayı amaçlar. Böylece edebiyat toplumu etkiler ve ---- inceleme alanına girer. Örneğin; Recaizâde Mahmut Ekrem'in *Araba Sevdası* adlı romanı, Batılılaşmayı yanlış anlayan züppe tipini, Halit Ziya'nın *Mai ve Siyah* adlı romanı da Servetifünun sanatçıları anlatır.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilebilir?

- A) tarihin B) sosyolojinin
C) coğrafyanın D) antropolojinin
E) arkeolojinin

12. I. Özneldir, sanatçının duyguları, sezgileri, hayalleri yapa yansı.
II. Gerçeklere dayansa da temelde kurgusaldır.
III. İyiyi, kötüyü ve doğruyu, yanlış gösterir; kesin yargılara varır; belli kalıpları vardır.
IV. Estetik haz vermek esastır, güzele ulaşmak amaçlanır
V. Görece olduğu için kesin bir tanımı yapılamaz.

Numaralandırılmış cümlelerden hangisi sanat eserinin özellikleri arasında gösterilemez?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

13. Gurbet o kadar acı
Ki, ne varsa içimde
Hepsi bana yabancı
Hepsi başka biçimde

Eriyorum gitgide
Elveda her ümide
Gurbet benliğimi de
Bitirdi bir biçimde

Yukarıdaki dördlükler Cumhuriyet Dönemi şairlerinden Kemalettin Kamu'nun *Gurbet* şiirine aittir. Ses sanatçısı Ahmet Özhan ve İzel tarafından bu dizeler şarkı olarak seslendirilmiştir.

Bu durum aşağıdaki yargılardan hangisini desteklemektedir?

- A) Ses sanatçıları aynı zamanda edebiyatçıdır.
B) Cumhuriyet Dönemi edebiyatçıları müzikle de ilgilenmiştir.
C) Musiki, edebiyatın önemli bir parçası hâline gelmiştir.
D) Edebî bir tür olan şiir, müzik eserlerinde de kullanılmaktadır.
E) İyi bir edebî eser, başka sanat dallarına ihtiyaç duymadan ölümsüzlüğü yakalar.

14. **Sanatsal metinler;** edebî bir heyecan uyandırmak, bireye estetik zevk ve anlayış kazandırmak amacıyla kaleme alınan metinlerdir.

Öğretici metinler; tanıtmak, bilgi ve haber vermek, uyar-mak, düşündürmek, kanıları değiştirmek, yönlendirmek gibi amaçlarla yazılan metinlerdir.

Bu açıklamalara göre aşağıdakilerden hangisi sanatsal metin örneği olur?

- A) Bir halk ozanının hayatını ve sanatını anlatan metin
B) Bir sahil kasabasında geçen aşk hikâyesini anlatan metin
C) Ekonomi üzerine kaleme alınmış makale
D) Bir film eleştirmeninin eleştiri yazısı
E) Ahmet Haşim'in *Merdiven* şiirinin tahlilini içeren metin

15. Metin, çok farklı düzeylerde dille iletişimde bulunmak amacıyla oluşturulan anlatma ve anlaşma aracıdır. Cümle, yalnız başına eksiksiz bir anlaşmayı sağladığı zaman, kullanıldığı bağlamda metin değerindedir. Ancak bir cümle ile herhangi bir konuda soruya gerek duyulmadan ve şüpheye yer bırakmadan anlaşma sağlanamaz. Öyleyse metin, cümlelerden oluşan, daha yerinde bir söyleyişle, cümlelerle örülen bir anlatma ve anlaşma aracıdır. Sesten paragrafa uzanan çizgide, her dil birliği metnin oluşmasına hizmet eder.

Bu parçada “metin” ile ilgili asıl vurgulanmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Farklı bilgi birikimine sahip bireylere seslenebilen bir yapısının olduğu
- B) Mutlaka belli bir ana düşünceyi ve konuyu içerdiği
- C) Cümlelerin daha iyi ve net anlaşılmasını sağlayan anlamsal bütün olduğu
- D) Yazılış amaçlarına göre farklı özellikler sergileyebildiği
- E) Sesi cümleye, cümleyi de paragrafa taşıyan bir vasıta olduğu

16. Aşağıdaki açıklamalardan hangisi sanatsal metinlerle ilgili **değildir**?

- A) Okurda edebî bir heyecan uyandırarak ona estetik zevk ve anlayış kazandırmayı amaçlar.
- B) Okuru düşündürmenin yanında bilgilendirmeyi de hedefler.
- C) Daha çok öyküleyici ve betimleyici anlatım türleri kullanılır.
- D) Sözcükler çoğunlukla yan ve mecaz anlam değerleriyle kullanılır.
- E) İletiler, okura genellikle dolaylı olarak verilir.

17. I. Metin

Kardır yağın üstümöze geceden,
Yağmurlu, karanlık bir düşünceden,
Ormanın uğultusuyla birlikte
Ve dötrnala, dümdüz bir mavilikte
Kar yağıyor üstümöze inceden

II. Metin

Arı ve uçan böceklerden esinlenerek tasarlanan robotların en büyük sorunu, uçmak için ihtiyaç duydukları enerjinin sağlanması. Böcekler kuvvetli kaslarında depolanan enerji sayesinde kanatlarını çırparak havada hareketleri için gerekli olan itiş gücünü elde ediyorlar. Robotlarda ise bu zorlu sürecin görece daha az verimli ve daha ağır olan harici pillerle başarılması gerekiyor.

Bu metinlerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I. metin sanatsal, II. metin öğretici metin örneğidir.
- B) I. metinde imgeli bir anlatım söz konusudur.
- C) II. metinde terimlerden ve temel anlamdan faydalanılmıştır.
- D) I. metin nesir, II. metin nazım biçiminde oluşturulmuştur.
- E) I. metin duygulara, II. metin düşüncelere seslenmektedir.

OPTİK DEĞERLENDİRME

YANITLAR	
1 A B C D E	16 A B C D E
2 A B C D E	17 A B C D E
3 A B C D E	18 A B C D E
4 A B C D E	19 A B C D E
5 A B C D E	20 A B C D E
6 A B C D E	21 A B C D E
7 A B C D E	22 A B C D E
8 A B C D E	23 A B C D E
9 A B C D E	24 A B C D E
10 A B C D E	25 A B C D E
11 A B C D E	26 A B C D E
12 A B C D E	27 A B C D E
13 A B C D E	28 A B C D E
14 A B C D E	29 A B C D E
15 A B C D E	30 A B C D E

Tema	Sözün İnceliği		
Konu	Şiir - 2 (Söz Sanatları)		
Öğrencinin Adı Soyadı:	Sınıf:	No:	

ANAHTAR
KAVRAMLARSöz varlığı
GerçeklikEdebî dil
KurmacaGünlük dil
Hayal gücüSembol
Yaratıcılıkİmge
Sürükleyicilik

Çağrışım

ÖN BİLGİLER

Çok şey öğrendim geçen üç yıl boyunca
Balkona yorgun çamaşırlar asmayı
Ki uçlarından çile damlardı
Güneşte nane kurutmayı
Ben acılarımın başını
Evcimen telaşlarla okşadım bayım

Didem MADAK

İMGE

Bir duygunun, kavramın, durumun ya da varlığın; başka varlık, kavram veya durumların formları ve şekilleri içinde tasarlanarak, onlara benzetilerek anlatılmasına imge denir. Sanatçı, imge oluştururken izlenimlerinden hareketle gerçeği kendi algısına göre yeniden biçimlendirir. Bilinen sözcüklere farklı anlamlar yüklerken çeşitli ipuçlarıyla çağrışım sağlar. Şiirde imge oluşturmanın yolu söz sanatı yapmaktır. Yukarıdaki şiirde şair “yorgun çamaşırlar”, “çile damlardı”, “acılarımın başı”, “evcimen telaşlar” söz öbekleriyle imge oluşturmuştur.

Söz Sanatları

Teşbih (Benzetme)	Teşhis (Kişileştirme)	İstiare (Eğretileme)
Mecazımürsel (Ad aktarması)	Cinas (Sesteşlik)	İstifham (Soru sorma)
İntak (Konuşturma)	Tezat (Karşıtlık)	Telmih (Hatırlatma)
Tenasüp (Uygunluk)	Tevriye (Yakın ve uzak anlam)	Mübalağa (Abartma)
Tariz (İğneleme)	İrsalimesel (Atasözü kullanma)	Hüsnütalil (Güzel nedene bağlama)
Kinaye (Hem gerçek hem mecaz anlam)		Tecahülûarîf (Bilmezlikten gelme)

ETKİNLİK - 1

Aşağıdaki görselden ve şiirlerden hareketle çıkarımlar yapınız.

MERDİVEN

Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden,
Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak,
Ve bir zaman bakacaksın semâya ağlayarak...
Sular sarardı... yüzün perde perde solmakta,
Kızıl havâları seyret ki akşam olmakta...

AHMET HAŞİM

a. Yandaki görsel ve şiirden hareketle imge ve çağrışımın şiir için önemini açıklayınız.

SEN VARSIN

Gönül tezgahında şiir dokudum
İplik iplik nakışında sen varsın.
Aşk yolunun kanununu okudum
Madde madde yokuşunda sen varsın.

Fikir vadisinden bir ırmak geçer
Eğilir serviler, suyundan içer
Bağrında ay doğar, zambaklar açar
Sessiz sessiz akışında sen varsın.

Öz suyunun hayat deneni şişenin
Nedenisin keder ile neşenin
Sevda cephesinde şehit düşenin
Donuk donuk bakışında sen varsın.

... **ABDURRAHİM KARAKOÇ**

DOHTOR BEY

Verdigin perhize budur gayratım,
Bundan başka uyamayom dohtor bey,
Üç sepet yımırta sabah kahvaltım,
Teker teker sayamayom dohtor bey!

İki leğen pilav bir yayıg ayran,
İster yağlı olsun ister yavan,
Yanına keseyom beş kilo sovan,
Yeyom yeyom doyamayom dohtor bey!

Üç tencere bamya yirim bişince,
Yirmi tas su içip biraz koşunca,
Her yanı sökülür garnım şişince,
Sağlam göynek geyemeyong dohtor bey!

...

BEDİRHAN GÖKÇE

b. Yanda verilen şiirlerden hareketle aşağıdaki boşluklara belirlediğiniz özellikler yazınız.

Edebî dille ilgili ifadeler:

Günlük dille ilgili ifadeler:

Şiir – 2 (Söz Sanatları)

ETKİNLİK – 2

Aşağıdaki görsellerden ve metinlerden hareketle yönergeleri yapınız.

a. Duygu ve düşüncelerin zengin hayal, imge ve çağrışımlarla anlatılması için dilin türe özgü kullanım şekline şiir dili denir. Şair, dış dünyadan aldığı malzemeyle kendi duygu ve düşüncelerini harmanlar ve bunu sanat yapma kaygısıyla okura sunar. Bu sunma esnasında dile yeni anlamlar yükleyerek okurun hayal gücünü ve duygularını harekete geçirir.

Aşağıda bir kısmı verilen şiirleri tema, konu ve şekle uygun olarak tamamlamayınız.

VATAN DESTANI

O kadar dolu ki toprağın şanla
Bir değil, sanki bin vatan gibisin.
Yüce dağlarına çöken dumanla
Göklerde yazılı destan gibisin.

...

Halit Fahri Ozansoy

.....

.....

.....

.....

.....

VATAN

Vatan,
Antalya'da bir mavi su,
Posof'ta bir çorak tarla,
Gümüşhane'de bir yemyeşil bahçedir.

...

Nurettin Özdemir

.....

.....

.....

.....

.....

b. Aşağıda boş bırakılan yerleri doğru biçimde doldurunuz.

1-.....: Aralarında çeşitli yönlerden benzerlik bulunan iki varlıktan zayıf olanın güçlü olana benzetildiği söz sanatıdır. Dört ögesi vardır:, ,, ve

2-: Benzetmenin asıl unsurları olan benzeyen veya kendisine benzetilenlerden biriyle yapılır.

3-: İnsan dışındaki varlık veya kavramlara insana ait özelliklerin verilmesidir.

4-: Kişileştirilen varlık veya kavramın konuşturulmasıdır.

5-: Birbirine karşıt duygu, düşünce ve hayalleri ifade eden anlam veya kavramlarını bir arada olmasıdır.

6-: Bilinen bir kişiyi veya olayı hatırlatma sanatıdır.

7-: Sözün gücünü artırmak için bir varlık, durum ya da olayı olduğundan fazla veya az göstermektir.

8-: Şiirde anlam zenginliği oluşturmak için soru sorma sanatıdır.

9-: Şairin bildiği bir hususu bilmezlikten gelme tavrını şiire yansıtmasıdır.

10-: Bir durumun gerçek nedeni dışında başka bir nedene bağlanmasıdır.

11-: Birbiri ile anlam ilgisi bulunan sözcüklerin bir arada kullanılmasıdır.

ETKİNLİK - 3

Aşağıdaki soruları verilen metinlere göre cevaplayınız.

Tek Hece

1

Niceler sultandı, kraldı, şahtı
Benimle değişti talihi, bahtı
Yerle bir eyledim taç ile tahtı
Akıl almaz hünelerim var benim

2

Kamil iken cahil ettim alimi
Vahşi iken yahşi ettim zalimi
Yavuz iken zebun ettim Selimi
Her oyunu bozan gizli zor benim

3

Yeryüzünde ben ürettim veremi
Lokman Hekim bulamadı çaremi
Aslı için kül eyledim Keremi
İbrahim'in atıldığı kor benim

4

Kimstesizim hısmım da yok hasmım da
Görünmezim cismim de yok resmim de
Dil üzmezim tek hece var ismimde
Barınağım gönül denen yer benim ...

Cemal SAFİ

a. “Aşk”ın konuşturulduğu bu dördlüklerdeki altı çizili sözcüklerde aşağıdaki söz sanatlarından hangilerinin bulunduğunu dördlüğün numarasını karşısına yazarak eşleştiriniz.

I. Teşhis 1) ...

II. Tezat 2) ...

III. Telmih 3) ...

IV. Tenasüp 4) ...

Şakaklarıma kar mı yağdı ne var?

Benim mi Allah'ım bu çizgili yüz?

Ya gözler altındaki mor halkalar?

Neden böyle düşman görünürsünüz,

Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?

b. Aşağıda verilen edebî sanatlara yukarıdaki metinden örnekler veriniz.

➤ Tecahülüarif:

➤ Teşhis:

➤ Tezat:

➤ Açık İstiare:

İSTANBUL’U DİNLİYORUM

İstanbul’u dinliyorum, gözlerim kapalı;

Önce hafiften bir rüzgâr esiyor;

Yavaş yavaş sallanıyor

Yapraklar, ağaçlarda;

Uzaklarda, çok uzaklarda

Sucuların hiç durmayan çingirakları;

İstanbul’u dinliyorum, gözlerim kapalı.

İstanbul’u dinliyorum, gözlerim kapalı;

Kuşlar geçiyor, derken;

Yükseklerden, sürü sürü, çığlık çığlık,

Ağlar çekiliyor dalyanlarda;

Bir kadının suya değişiyor ayakları;

İstanbul’u dinliyorum, gözlerim kapalı.

Orhan Veli Kanık

c. Yukarıda verilen şiiri ve şiirdeki duyguları düzyazıyla ifade ediniz.

Şiir – 2 (Söz Sanatları)

1. Teşbih (benzetme), aralarında ilgi bulunan iki şeyden zayıf olanın güçlü olana benzetilmesidir.

Aşağıdakilerden hangisinde bu açıklamadaki söz sanatına örnek yoktur?

- A) Burnu fındık ağzı kahve fincanı
Şeker mi şerbet mi bal Acem kızı
- B) Dörtnala gelip uzak Asya'dan
Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan
Bu memleket bizim
- C) Enginde gün batıyor suların süsü gibi
Sular öyle temiz ki annemin yüzü gibi
- D) Akşam batan güneşe inat karanlıklar
Yar yar diye özlenen diyarı sayıklar
- E) Ayaklar, odalarda bir çift yavru güvercin
Tutup avuca alıp okşayıp öpmek için

2. Benzetme ilgisi olmadan bir sözün başka bir söz yerine kullanılmasıyla yapılan söz sanatına "mecazımürsel" (ad aktarması) denir.

Aşağıdakilerin hangisinde "mecazımürsel" yoktur?

- A) Ateş Dayı'nın çayını bilmeyen yoktur en az içen beş bardak içer.
- B) Seni beklemekten ağaç olduk burada, insan arkadaşlarını bu kadar bekletir mi?
- C) İnsanlar; alışveriş, fatura ödeme, para çekme, adres bulmak gibi pek çok işini artık cepten halledebiliyor.
- D) Bir tanıdık yüze, bir dostane söze hasret kaldık bu gurbet ellerde.
- E) Kafası çalışan insanlarla iş yapmak kolay oluyor.

3. Bir olayın gerçek nedeninin dışında başka bir nedene bağlanarak ifade edilmesi sanatına "hüsnütalil" denir.

Aşağıdakilerin hangisinde bu açıklamaya örnek olabilecek bir söz sanatı yoktur?

- A) Bülbül havalanmış yüksekten uçar
Has bahçe içinde gülüm var deyi
- B) Yeni bir ülkede yem vermek için atlarına
Nice bin atlı kapılmıştı fetih rüzgarına
- C) Yağmur bir başka ıslatıyor beni
Divane gönlümde sen varsın deyi
- D) Tüm şehir puslu, sokaklar kimsesiz
Belli ki yârin keyfi yok yar kedsiz
- E) Nerden bileyim saçıma bu çağda düşen akları
Yas tutsam acep getirir mi giden kayıpları

4. Anlatıma güç kazandırmak amacıyla sözde, yazıda ya da şiirde atasözü, özdeyiş ya da çok bilinen, yaygın bir sözü kullanma sanatına "irsalimesel" denir.

Aşağıdakilerden hangisinde irsalimesel sanatına örnek yoktur?

- A) Ehl-i dillerde bu mesel anılır
Kim ki çok söyler ise çok yanılır
- B) Ölen insan mıdır; ondan kalacak şey, eseri;
Bir eşek göçtü mü; ondan da nihayet, semeri
- C) Bal tutan kimse meseldir ki yalar parmağını
Bu sözün ma'nisini etmede iz'an iyidir
- D) Allah'a sığın şahs-i halimin gazabından
Zira yumuşak huylu atın çiftesi pektir
- E) Artarak gönlümün aydınlığı her saniyede
Bir mehâbetli sabah oldu Süleymâniye'de

5. I. Korkulu düşlerimi arkada bıraktım;
En güzel yarınları zülfüne taktım.
- II. Kopsun nerden inseyse artık bu bağ, bu düğüm,
Her gece daha berbat, daha vahim gördüğüm.
- III. Ne vedaya gerek var, ne de mektuba hacet,
Git de Allah aşkına bir selama muhtaç et!
- IV. Henüz layık değilken tomurcuk kadar aşka,
Sana gül bahçesini kim açar benden başka!

Anlamca birbirini çağrıştıran, birbiriyle ilgili sözcüklerin bir arada kullanılmasıyla yapılan söz sanatına “tenasüp” denir.

Buna göre numaralanmış dizelerden hangilerinde tanımlanan söz sanatına örnek vardır?

- A) I ve III B) I, II ve III C) II, III ve IV
D) I ve IV E) I, II ve IV

6. Elbette her savaşın, bir başı sonu vardır
Gitmek istemeyene, ana yol bile dardır
Zarar ateşten gömlek nerden dönersen kardır

Kaçmak için yol ara, hatırası kalsa da

Bu dördürlükteki altı çizili söz öbeğinde

- I. Teşbih
II. Mecazimürsel
III. İrsalimesel

söz sanatlarından hangileri vardır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve III
D) Yalnız III E) I ve II

7. Yalvarırım mektup yaz beş dakikanı ayır da
Su serp yanan sineme sağlığını duyur da
Yaban gülü gibisin dağda, kırdı, bayırda
Seni dermem imkânsız rüyalarım olmasa...

Bu parçadaki altı çizili söz öbeği hem gerçek hem mecaz anlamı düşündürecek şekilde kullanılmış ancak mecaz anlam kastedilerek ---- sanatı yapılmıştır.

Yukarıda verilen açıklamada boş bırakılan yere aşağıdaki söz sanatlarından hangisi getirilmelidir?

- A) Kinaye B) Mübalağa
C) İstiare D) Tenviye
E) Mecazimürsel

8. Ey şimdi süzgün, rüzgârlarda dalgalı;
Barışın güvercini, savaşın kartalı
Yüksek yerlerde açan çiçeğim.
Senin altında doğdum.
Senin altında öleceğim

Şair bu şiirde bayrağı birden fazla unsura benzetmiştir. (kartal, güvercin, çiçek..) Bu benzetmeyi yaparken benzeyeni (bayrak) kullanmayıp sadece benzetileni ifade etmiştir.

Bu açıklamaya göre şair aşağıdaki edebî sanatlardan hangisini kullanmıştır?

- A) Teşbih B) Açık istiare
C) Kapalı istiare D) Tenasüp
E) İrsalimesel

H
İ
Z
R
E
N
K

9. Hakir olduysa millet şanına noksan gelir sanma
Yere düşmekle cevher sakıt olmaz kadr ü kıymetten
(**Hakir:** itibarsız, değersiz.

Sakıt: düşmüş, düşen)

Bu dizelerdeki teşbihin iki temel ögesi olan benzeyen ve benzetilen aşağıdakilerin hangisinde bir arada verilmiştir?

- A) Şan - cevher B) Cevher - kıymet
C) Kıymet - millet D) Millet - cevher
E) Şan - kadr

Şiir – 2 (Söz Sanatları)

10. Birden çok gerçek anlamı olan bir sözü herkesçe bilinen (yakın) anlamıyla değil de uzak anlamını kastederek kullanmaya “tevriye” denir. Tevriyeli kullanılan sözlerin iki anlamı da gerçek anlamdır. Tevriyede mecaz yoktur; tevriye bu yönüyle kinayeden ayrılır.

Aşağıdaki altı çizili sözcüklerin hangisinde “tevriye” sanatına uygun bir kullanım yoktur?

- A) Bu kadar letâfet çünkü sende var
Beyaz gerdanında bir de ben gerek
- B) Bir buse mi bir gül mü verirsin dedi gönlüm
Bir nim tebessümle o afet gülüverdi
- C) Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet!” dediğin tek dişi kalmış canavar
- D) Yüreğim yangınlarda söndüremedim
Yar beni terk eylemiş alışamadım
- E) Senden bilirim yok bana bir fâide ey gül
Gül yağını eller sürünür, çatlasa bülbül

11. Gözlerim uykuyla barıştı sanma
Sen gittin gideli dargın sayılır
Ben de bir zamanlar sevildim amma
Seninki düpedüz vurgun sayılır

Bu dördünlüğün ilk iki dizesinde,

- I. İstiare
- II. Teşhis
- III. Tecahülûarif

sanatlarından hangilerine örnek vardır?

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) Yalnız II
- D) II ve III
- E) I, II ve III

12. Kalbim yırtılıyor her nefesinde
Kulağım ruhumun ayak sesinde.

Bu dizelerde görülen edebî sanatın özdeşi aşağıdaki-lerin hangisinde vardır?

- A) Sessiz sedasız uçtu gitti can kardeşim
Yokluk acı, yokluğun felaket bilirim
- B) Gece karanlık, bir sende kalmış beyaz
O demde kabul olur en güzel niyaz
- C) Gökteki yıldızları sayarım elli elli
Bu dünyadan fayda yok öteki de şüpheli
- D) Ne gitmek geçebilir aklımdan
Ne de git diyebilmek yanımdan
- E) Denizden çıkan balık hiç yaşar mı karada
Olmaz böyle sevdalık sen orada ben burda

13. Öyle bir zamana düştük
Küfrün adı iman oldu
Doğru dürüst gider iken
Hakkın yolu duman oldu

Koyun sesi kurdun sesi
Bir çıkıyor neyin nesî?
Adamın adam sevmesi
Geçti hayli zaman oldu

Bu dördlüklerin ikisinde de görülen söz sanatı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İstifham
- B) Hüsnütalil
- C) Tariz
- D) Teşhis
- E) Tecahülûarif

14. Baba ocağında,
Babaya hasrettim,
Gurbet sürdü sefasını,
Anlayacağınız,
Hasreti bölüşürken sofrada
Ayrı kaldık aylarca
Üç kardeş ve bir ana

Bu parçadaki söz sanatlarıyla ilgili aşağıdaki açıklamalardan hangisi yanlıştır?

- A) “Baba ocağı” sözüyle mecazımürsel yapılmıştır.
B) “Gurbet sürdü sefasını” dizesinde teşhis vardır.
C) “Hasreti bölüşürken sofrada” dizesinde kapalı istiare yapılmıştır.
D) “Ayrı kaldık” sözünde kinaye yapılmıştır.
E) Baba, kardeş, ana sözcüklerinin bir arada kullanılmasıyla tenasüp yapılmıştır.

15. Bilmiyorum nerdeyim, ne haldeyim, ben kimim?

Ayrılırken kimliğim, adresim sende kalmış.
Tebessümü yüzüme çok görüyor matemim
Güldüğümü gösteren tek resim sende kalmış

Bu dördütlükle ilgili aşağıdaki açıklamalardan hangisi yanlıştır?

- A) Şair bildiği bir gerçeği bilmezlikten gelerek tecahülüarif yapmıştır.
B) İkinci dizede kinaye vardır.
C) Üçüncü dizede teşhis sanatına başvurulmuştur.
D) “Tebessüm, matem” sözcükleriyle tezat yapılmıştır.
E) Bir durum gerçekte olduğundan çok fazla gösterilerek mübalağa yapılmıştır.

16. Has bahçenin gül ağacı

Kimi tatlı kimi acı

Benim derdimin ilacı

Ya bulunur ya bulunmaz

Bu dördütlükteki altı çizili dizelerde hangi söz sanatı vardır?

- A) Teşhis B) İstifham C) Tecahülüarif
D) Tezat E) İstiare

17. Elbet bir gün arar o gözler bu garibi

Olmadı aşkının benden başka talibi

Bu dizelerdeki altı çizili sözcükte görülen söz sanatını açıklayan ifade aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sözcük, benzetme amacıyla başka bir sözcüğün yerine kullanılarak istiare yapılmıştır.
B) Sözcük zıt anlamını düşündürecek şekilde kullanılarak tariz yapılmıştır.
C) Sözcük; benzetme amacı güdülmeden, parça bütün ilişkisiyle başka bir sözcüğün yerine kullanılarak mecazımürsel yapılmıştır.
D) Bir anlatım inceliği elde etmek için sözün yakın anlamı değil uzak anlamı kastedilerek tevriye yapılmıştır.
E) Sözcük hem gerçek hem mecaz anlamı düşündürecek şekilde kullanılarak kinaye yapılmıştır.

OPTİK DEĞERLENDİRME

YANITLAR	
1 A B C D E	16 A B C D E
2 A B C D E	17 A B C D E
3 A B C D E	18 A B C D E
4 A B C D E	19 A B C D E
5 A B C D E	20 A B C D E
6 A B C D E	21 A B C D E
7 A B C D E	22 A B C D E
8 A B C D E	23 A B C D E
9 A B C D E	24 A B C D E
10 A B C D E	25 A B C D E
11 A B C D E	26 A B C D E
12 A B C D E	27 A B C D E
13 A B C D E	28 A B C D E
14 A B C D E	29 A B C D E
15 A B C D E	30 A B C D E

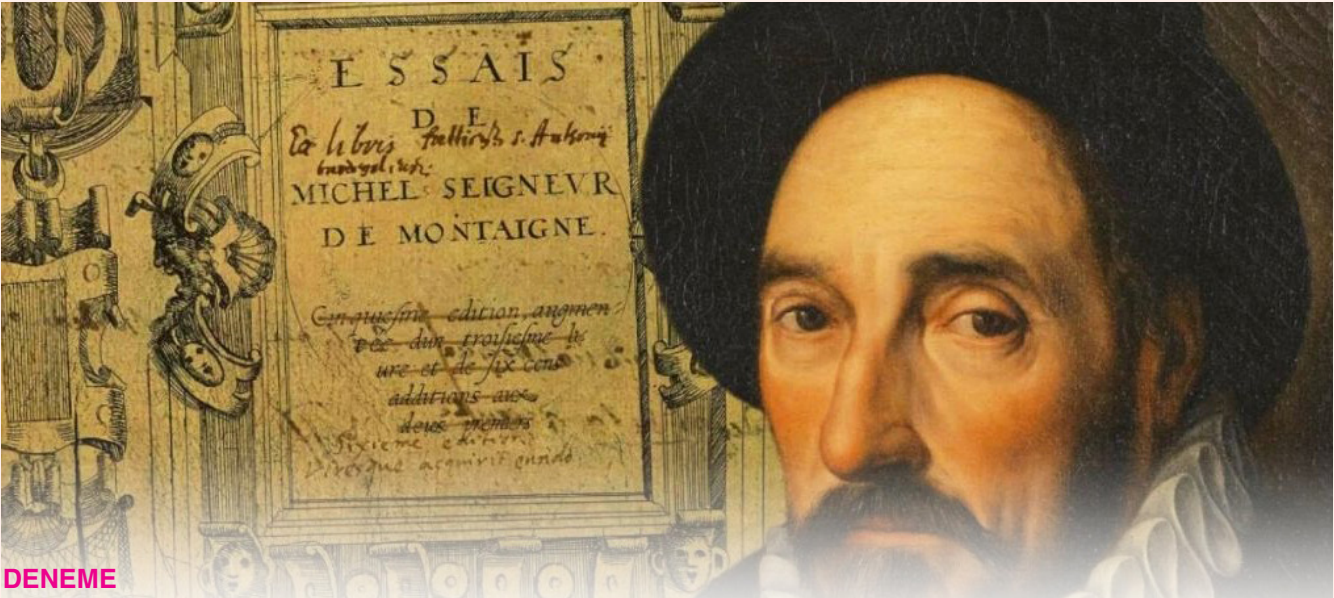
H
I
Z
R
E
N
K

Tema	Sözün İnceliği		
Konu	Deneme		
Öğrencinin Adı Soyadı:	Sınıf:	No:	

ANAHTAR
KAVRAMLARSöz varlığı
GerçeklikEdebî dil
KurmacaGünlük dil
Hayal gücüSembol
Yaratıcılıkİmge
Sürükleyicilik

Çağırışım

ÖN BİLGİLER

DENEME

- Serbest düşüncenin ifade alanı ve nesrin bir türü olarak deneme, yazarın gözlemlediği ya da yaşadığı olay, olgu, durum ve izlediği varlıklarla ya da herhangi bir kavramla ilgili izlenimlerinin belli bir plana bağlı kalmayarak, tamamen kendi kişisel görüşüyle serbestçe yazıya döktüğü birkaç sayfayı geçmeyen kısa metinlerdir.
- Denemenin edebî bir tür olarak dünya edebiyatında öncülüğünü Fransız yazar Michel de Montaigne (1533-1592) yapmıştır. Türk edebiyatında deneme, asıl olarak gazete ile birlikte ortaya çıkmaya başlamıştır. İlk özel gazete Tercümân-ı Ahvâl (1860)'ın yayın hayatına başlamasından itibaren gazetelerde çıkan değişik yazılar, zamanla ayrı bir tür olan deneme için dil, anlatım ve yaklaşım bakımından zemin oluşturmuştur.
- Türk edebiyatında ilk deneme kitapları arasında Ahmet Haşim'in *Bize Göre* (1928), *Gurebâhâne-i Laklakân* (1928); Ahmet Rasim'in pek çok yazısı; Mahmut Sadık'ın *Takvimden Yapraklar* (1912); Refik Halit Karay'ın *Bir Avuç Saçma* (1939), *Bir İçim Su* (1931), *İlk Adım* (1941), *Üç Nesil Üç Hayat* (1943), *Makyajlı Kadın* (1943)...
- Türk edebiyatındaki belli başlı deneme yazarları: Nurullah Ataç, Sabahattin Eyüboğlu, Suut Kemal Yetkin, Mehmet Kaplan, Nurettin Topçu, Salah Bırsel, Cemil Meriç, Vedat Günyol, Ferit Edgü, Memet Fuat, Orhan Burian, Enis Batur.

ÖZELLİKLERİ:

- Açık ve sade bir dille, sohbet havası içerisinde yazılır.
- Samimi bir üslupla anlatılır.
- Belirli bir plana bağlı kalınmaz.
- İspat ya da kanıtlama gereği duymadan kişisel görüşlerin dile getirildiği yazılardır.
- Uzmanlık gerektirmese de geniş bir kültür birikimi ister.
- Kesin bir yargı belirtmemekle birlikte okuru düşündürmeyi amaçlar.
- Doğrudan bilgi verme amacı gütmese de öğretici metinler arasında yer alır.

ETKİNLİK - 1

Aşağıdaki metinleri dikkatlice okuyup yönergeleri cevaplayınız.

ÖLÇÜ

İnsan elinde ne illet var ki dokunduğunu değiştiriyor, kendiliğinden iyi ve güzel olan şeyleri bozuyor. İyi olmak arzusu bazen öyle azgın bir tutku oluyor ki iyi olalım derken kötü oluyoruz. Bazıları der ki iynin aşırısı olmaz çünkü aşırı oldu mu zaten iyi değil demektir. Sözcüklerle oynamak diyeceği gelir insanın buna. Felsefenin böyle ince oyunları vardır. İnsan iyiyi severken de doğru bir işi yaparken de pekâlâ aşırılığa düşebilir. Tanrının dediği de budur: Gereğinden fazla uslu olmayın, uslu olmanın da bir haddi vardır. Okunu hedeften öteye atan okçu, okunu hedefe ulaştırmayan okçudan daha başarılı sayılmaz. İnsanın gözü karanlıkta da iyi görmez, fazla ışıktaki da. Platon'da Kallikles der ki felsefenin fazlası zarardır. Felsefe bir kerteye kadar iyidir, hoştur yararlı olduğu kerteyi açacak kadar derinlere gidersek çileden çıkar, kötüleşiriz; herkesin inandığı, uyduğu şeyleri küçümseriz; herkesle doğru dürüst konuşmaya, herkes gibi dünyadan zevk almaya düşman oluruz; kimseyi yönetemeyecek, başkalarına da kendimize de hayrımız dokunmayacak bir hâle geliriz; boş yere şunun bunun sillesini yeriz. Kallikles doğru söylüyor çünkü felsefenin fazlası bizim gerçek duygularımızı körletir, gereksiz bir inceleme ile bizi doğanın güzel ve rahat yolundan çıkarır.

(Denemeler-Montaigne)

a Montaigne'den alınan metnin türünü deneme yapan özellikleri metinden alınan ifadelerle gösteriniz.

➤ **Konuşma havası** (İnsan elinde ne illet var ki dokunduğunu değiştiriyor kendiliğinden iyi ve güzel olan şeyleri bozuyor.)

➤

➤

➤

DİNLE SANA BİR NASİHAT EDEYİM

Mecliste ârif ol kelâmı dinle
El iki söylerse, sen birin söyle
Elinden geldikçe sen eylik eyle
Hatıra dokunup yıkıcı olma

El âriftir, yokla kendi kendini
Dağıdırlar tuzağını, fendini
Alçaklarda otur, gözet kendini
Katı yükseklerden uçucu olma

Muradım nasihat bunda söylemek
Size lâyıık olan onu dinlemek
Sev seni seveni, zay etme emek
Sevenin sözünden geçici olma

Karac'oğlan söyler sözün, başarılı
Aşkın deryasını boydan aşırır
Seni bir mecliste hacil düşürür
Kötülerle konup göçücü olma

Karacaoğlan

b. Karacaoğlan'ın şiirinde işlenen değerlerin neler olduğunu yazınız.

➤

➤

➤

➤

Deneme

ETKİNLİK – 2

Aşağıda verilen eserleri tablodaki yazarları ile doğru bir şekilde eşleştiriniz.

Bu Ülke, Türkçenin Sırları, Mavi ve Kara, Günlerin Götürdüğü, Kurutulmuş Felsefe Bahçesi, Karalama Defteri

YAZAR	ESER
Cemil Meriç	
Suut Kemal Yetkin	
Nihad Sami Banarlı	
Salah Birsell	
Sabahattin Eyüboğlu	
Nurullah Ataç	

ETKİNLİK – 3

Aşağıda verilen parçadaki altı çizili cümlelerde yazar ne anlatmak istemiştir? Her bir cümlede anlatılmak istenen düşünceyi kısaca açıklayınız.

KİTAP

Bir kitabı okurken “ne güzel kitap” deriz, “yazar da tıpkı benim gibi düşünmüş”. Yanlış, şöyle dememiz gerekirdi: “bunu daha önce hiç düşünmemiştim ama, galiba doğru.” Yahut, “Belki şimdi anlayamıyorum, birkaç gün sonra anlarım.” Önce teslimiyet, anlamak cehdi. Sonra hüküm. Yazarın gerçekten değeri varsa düşüncesini, bir hamlede kavrayamazsınız. **Söylemek istediklerini bütünü ile söyleyemez yazar, söylemek de istemez. Gizler, istiarelere başvurur.** Güzel sabahları kucaklayan sis gibi güzel eserleri saran bu sis de tabii. **Düşünceye câzip ve parlak bir biçim vermek küçültür düşüncüyü.** Büyük yazar içinden gelen sesi olduğu gibi haykırandır. Kelimeleri kullanırken avamın hoşuna gidip gitmeyeceğini düşünmez. Derin bir düşünceyi anlamak, o düşünceyi kavradığımız anda derin bir düşünceye sahip olmaktır. Kendi içine, kendi kalbine inektir. **Nesneleri bulutlar arkasından görürüz. Düşünmek bu sisleri yırtarak aydınlığa varmaktır.** Yazar düşüncesini yardım olsun diye sunmaz. Bir mükâfattır bu. Lâıyk mısınız, değil misiniz? Anlamak ister. Tabiat da öyle değil mi? Altın neden toprağın derinliklerinde? **Okurken araştırmaya çıkacağınız maden: yazarın düşüncesi veya niyeti.** Araçlarınız: zekâ ve bilgi. Kayayı kırarak, madeni eriteceksiniz. Önce kelimeyi fethedeceksiniz, sonra heceleri, harfleri. Bir aydın yabancı dil bilmese de olur, çok kitap okumasına da ihtiyaç yok. Yeter ki ana dilini gerçekten bilsin. Kelimeleri şecereleriyle tanısin. Asıl olanları adillerinden ayırsın. Karanlık kelimeler vardır, arılar gibi vızıldayan kelimeler. Taşıdıkları hiçbir düşünce yoktur, kimse tarafından anlaşılmazlar. Ama yine de herkesin ağızındadırlar. Onlar için yaşanır, onlar için ölünür: Hayalimizin rengine bürünürler. Göremeyiz onları, pusudadırlar. Ve bir atılıştı parçalar bizi.

Cemil MERİÇ

ETKİNLİK – 4

Aşağıda verilen metinleri dikkatlice okuyup yönergede isteneni tespit ediniz.

1. Metin

Bitmeyen Kavga: Eski-Yeni

Eski ile yeninin mücadelesi bana, kâinattaki devamlı hareketin bir örneği gibi görünmüştür. Kâinatta hem zaman hem de mekân, hiç durmayan bir hareket gösterir. (...) Bu değişme, yenileşme, insanın hem bedenî hem ruhi hayatında vardır. Psikologlar, insan şuurunu akan bir nehre benzetirler. O akışta nehir aynı nehirdir ve değişmez; fakat akan, hiçbir zaman aynı su değildir, değişir, yenilenir. Yunus Emre onun için: Her dem yeni doğarsız bizden kim usanası, der. İnsan değiştiğine göre elbette insanın meydana getirdiği eserlerde de değişme görülecektir. Medeniyetler, teknik, kullandığımız aletler, kültürler, sanat eserleri mütemadiyen değişir, yenileşir, eskileri de terk edilir veya muhafaza edilir.

2. Metin

Dünyanın En Hızlı Canlısı Bir Karınca mı Yoksa?

Hızlı hayvanları düşündüğümüzde aklımıza ilk olarak çitalar ya da tazılar gelir. Vücut ölçüleri hızlarına oranlandığında bu rekor bir karıncaya ait! Rekorun sahibi Sahra gümüş karıncası. Bu karıncalar sıcaklığın 50 santigrat derecenin üzerine çıktığı Sahra Çölü'nde yaşıyor. Sıcaklığın bu kadar yüksek olduğu bir çölde kumlarda yürüyebilmek ve kumun üstündeki yiyeceği alıp çabucak yuvasına dönebilmek için uzun bacaklara ve yüksek bir hıza sahip. Bu konuda yapılan yeni bir araştırmanın sonuçları Sahra gümüş karıncasının saniyede vücut uzunluğunun 108 katını koşabildiğini göstermiş.

3. Metin

Doğruluk Kaygısı

Düşünce çatışmaları beni ne kırar ne yıldırır, sadece dürtükler, kafamı çalıştırır. Eleştirilmekten kaçırız. Oysa ki bunu kendiliğimizden istememiz, gelin, bizi eleştirin dememiz gerekir. Hele eleştirme bir ders gibi değil de karşılıklı konuşma gibi olursa. Biri çıkıp bizim düşüncemizin tersini söyledi mi onun doğru söyleyip söylemediğine değil, doğru yanlış kendi düşüncemizi savunmaya bakarız. Bizi düzeltmek isteyenlere kollarımızı açacak yerde yumruklarımızı sıkıyoruz. Ama ben dostlarımın bana sert davranmasını istiyorum (...) Ben, dostlar arasında açık, yiğitçe konuşulmasını isterim.

4. Metin

Şaşırdım Kaldım

Şaşırdım kaldım nasıl atsam adım;
Gün kasvet gece kasvet.
Bulutlar, sisler içinde bunaldım;
Gök mavisine hasret.

Olmuyor seni düşünmemek Tanrım,
Ummamak senden medet.
Suyun dibine vardı ayaklarımı;
Suyun dibinde zulmet.

Kalmadı ümidin soluk ve cılız
Işığında bereket.
Ve ölüm, kapımda kışner, sabırsız
Bir at oldu nihayet,

Cahit Sıtkı TARANCI

Numaralanmış metinlerden hangileri denemeden alınmıştır? Nedeni ile birlikte açıklayınız.